

Malá mysterijní škola v 19. století

Rudolf Steiner

** Malé vědoucí společenství v 19. století * Prožívání symbolů * Prožívání nitra kostí * Měsíc a Slunce v obratlech, míše a nervech * Dvoulistý lotosový květ * Poznání látky a formy*

Viděli jsme, jak dávné vědění, získané lidstvem prostřednictvím instinktivního jasnozření, pozvolna temnělo. V novější době, zejména po 18. století, je neobyčejně *jasnozření* obtížné najít ještě nějaké stopy tohoto dávného vědění.

Bylo tomu totiž skutečně tak, jak jsem říkal: to, co se dochovalo nebo co se vlastně nově objevilo, je vnější pozorování přírody a logika, abstraktní sled myšlenek. Ani vnějším pozorováním přírody, smyslovým pozorováním, ani pouhým abstraktním logickým sledem myšlenek nemůže být vybudován most mezi člověkem a pravou skutečností. Ale v jistém smyslu jako tradice se přece jen až do novějších dob, můžeme říci až do poloviny 19. století, zachovalo mnohé z dávného vědění. A abychom se nyní v úvahách, které budou důležité a které nás čekají, mohli ve své duši správně chovat, chtěl bych dnes přece jen ještě leccos říci o jistých představách, které se jako pozůstatky dávného vědění vyskytovaly dokonce ještě v první polovině 19. století.

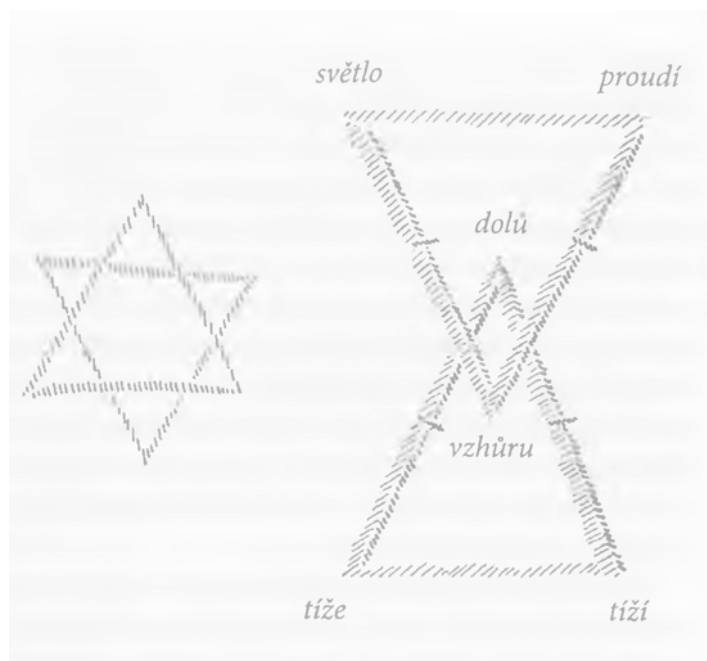
Vyprávím vám dnes tyto věci proto, abyste viděli, že v době, která není nijak dávnou minulostí, byl způsob lidského myšlení zcela jiný než dnes. Ale jak říkám, je v podstatě obtížné přijít na tyto věci; je tomu totiž tak, jak jsem vám říkal: tu a tam se zachovali osaměle žijící jednotlivci, nanejvýš s malým kruhem žáků, a zcela vskrytu skutečně pokračovali v leccems z dávného vědění, aniž sami rozuměli nejhlubším základům tohoto vědění. Něco takového musíme předpokládat i pro dávnější doby; neboť je zcela jisté, že jak osobnost, která je vám známa pod jménem Faust, tak i jiná, kterou znáte pod jménem Paracelsus, že obě tyto osobnosti narazily na svých cestách na takové osamělé, abych tak řekl, duševní poustevníky a dozvěděly se od nich mnohé, co pak svou vnitřní schopností, která byla u těchto osobností více instinktivní, dále rozvinuly.

Ovšem to, co vám chci nyní vyprávět, existovalo ještě v prvních desetiletích 19. století, opět v takové osamělé můžete to nazývat školou, budete-li chtít - v takové osamělé škole ve střední Evropě. V maličkém kruhu tu existovalo velmi pronikavé učení o člověku. Duchovní cestou jsem si již dávno uvědomil, že na jistém místě střední Evropy existovalo takové malé vědoucí společenství. Jak říkám, poznal jsem to duchovní cestou. Nemohl jsem tenkrát činit pozorování ve fyzickém světě, protože jsem tenkrát ve fyzickém světě nebyl, ale duchovní cestou jsem si uvědomil, že takové malé společenství existovalo.

Nemluvil bych však o tom, co se v tomto malém společenství učilo, kdyby se mi dodatečně vlastním bádáním duchovní vědy neodhalilo přímo to nejpodstatnější z toho, co tam bylo skryto, kdybych takříkajíc sám ty věci opět nebyl objevil. Právě díky takovému znovuobjevení člověk totiž teprve získá správný postoj k tomu, co se z dávných dob zachovalo skutečně jako nesmírně velká moudrost. A od tohoto malého společenství, o němž bych chtěl hovořit, se pak směrem dopředu vine v dějinách celým středověkem, až do starověku, do dob, které jsem vám líčil během vánočních dní, až do dob Aristotelových, tradice, která sem ovšem nepřišla přímo přes Řecko, nýbrž přes Asii prostřednictvím toho, co do Asie přinesl z Makedonie Alexandr.

Zjišťujeme, že právě v tomto malém společenství dosud existuje pronikavé, velmi přesné učení o člověku s ohledem na dvě lidské schopnosti. Můžeme slyšet, jak zde skutečně mistrovsky vzdělaný, můžeme říci, okultní vědec vyučuje své žáky v tom, že s dávnými symboly, s oněmi symboly, které za zachovaly z pradávných mystérií a které se skládají z jistých geometrických forem, řekněme například z takové formy (viz náčrt str. 81, vlevo) - na vrcholech pak obvykle bývají nějaká hebrejská slova - že s těmito symboly nelze jen tak bezprostředně nic podniknout. A žáci tohoto mistra věděli z jeho poučení, že to, co udává například Eliphas Lévi, je pouhé povídání kolem té věci. Tito žáci se totiž mohli ještě naučit tomu, že na nějaký význam takových symbolů přijde člověk jenom tehdy, najde-li je znovu v podstatě vlastní lidské ústrojnosti.

A tak to byl zejména jeden symbol, který hrál v tomto společenství velkou roli. Tento symbol dostanete, když tento Šalamounův klíč - tak bývá obvykle znázorňován - roztáhnete, když mu dáte takovouto podobu, posunete ho

tak, že se toto dostane dolů a toto se posune nahoru (viz náčrt - vpravo). Právě tento symbol hrál v onom malém společenství, jak říkám, ještě i v 19. století významnou roli. A onen mistr nechal pak příslušníky svého malého kruhu žáků zaujmout určitou atitudu svého těla. Nechal je zaujmout takovou atitudu těla, při níž tělo jaksi samo opsalo tento symbol. Nechal je, aby se postavili tak, že se poněkud rozkročili a paže natáhli tímto způsobem nahoru. Tím se - když se paže prodloužily dolů a nohy nahoru - objevily tyto čtyři čáry (náčrt, silná čára) u lidského organismu samotného. Tato čára pak spojuje chodidla a tato spojuje nahoře ruce. Ty druhé dvě si žáci uvědomili jako skutečně existující silové čáry, když poznali, že z konečků prstů levé ruky jdou pak jakoby elektromagnetické proudy ke konečků prstů pravé ruky a totéž od levého chodidla k pravému chodidlu. Takže lidský organismus sám skutečně vepisoval do prostoru tyto navzájem propletené triangly. A pak se jednalo o to, že se žák učil pociťovat, co spočívá ve slovech: světlo proudí vzhůru, tíže tíží dolů. Žáci to pak museli prožít v hluboké meditaci, v atitudě, kterou jsem právě popsal. Postupně tak dospěli k tomu, že jim učitel mohl říci: Nyní prožijete něco, co se v dávných mystériích skutečně znovu a znovu cvičilo.

A oni skutečně prožili to, že v kostech svých paží a nohou prožívali morek, prožívali kostní morek, nitro kostí.

Vidíte, tyto věci můžete procítit, když si spojíte to, co jsem vám říkal včera, s tím, co vám říkám teď. Říkal jsem vám v určité souvislosti, že když se člověk chová skutečně jen tak, jak se to během doby stalo běžným, když jenom abstraktně myslí, že to pak zůstává na povrchu, že ten člověk jaksi zvnějšní. Pravý opak nastane, když se tímto způsobem objeví vědomí nitra kostí.

Je tu však ještě něco jiného, co vám může pomoci pochopit tuto záležitost. Podívejte, jakkoli vám to bude znít paradoxně, musím přesto říci, že taková kniha jako má *Filosofie svobody* nemůže být pochopena pouhou logikou, nýbrž musí být chápána celým člověkem. A skutečně: to, co je v mé *Filosofii svobody* řečeno, člověk nepochopí, pokud neví, že myšlení prožívá skrze vnitřní poznání, skrze vnitřní procítění stavby svých kostí. Člověk zkrátka nemyslí mozkem, člověk ve skutečnosti myslí stavbou svých kostí, pokud myslí v ostrých myšlenkových liniích. Jakmile se myšlení stane konkrétním, jak je tomu ve *Filosofii svobody*, pak prostě přechází do celého člověka.

Žáci onoho mistra šli však dále a naučili se procítovat nitro kostí. A tím prožili poslední příklad toho, co bývalo v dávných mysterijních školách mnohdy obvyklé: prožívat symboly tím, že těmito symboly byl učiněn vlastní organismus; jenom tak může totiž člověk symboly opravdu prožít. Vykládání symbolů je vlastně nesmyslné. Jakékoli mudrování o symbolech je nesmyslné. Správné chování vůči symbolům je takové, že je člověk dělá a prožívá, tak jako ani bajky, pověsti a pohádky nemá konečkonců přijímat pouze abstraktně, nýbrž se s nimi ztotožnit. Vždycky je v člověku něco, čím může vstoupit do všech postav pohádky, s pohádkou splynout. A tak je tomu s těmito skutečnými, z duchovního poznání pocházejícími symboly dávných časů. A já jsem vám taková slova napsal zde v němčině (viz str. 2).

Byla by přirozeně víceméně hloupost, kdybychom zde v této novější době místo toho napsali slova hebrejská, kterým už dnes lidé úplně nerozumí; člověk tím totiž vlastně není vnitřně oživován, neprožívá symboly, ale mrzačí se. Je to, jako by mu byly lámány kosti. A to se člověku děje i tehdy, samozřejmě duchovně, když čte s vážností takové spisy jako ty od Eliphase Léviho.

Tito žáci se tedy naučili prožívat nitro kostí. Jakmile však začnete prožívat nitro kostí, nejste už v člověku. Stejně jako když si budete držet ukazovák čtyřicet centimetrů před svým nosem a budete tam mít nějaký předmět, pak tento předmět nebude ve vás a stejně tak ve vás nebude to, co pak budete prožívat uvnitř svých kostí. Jdete dovnitř, ale ven ze sebe. Skutečně jdete ze sebe ven. A to, že člověk vyjde ven ze sebe, že jde k bohům, že vchází do duchovního světa, to je něco, co se žáci této osamělé malé školy naučili takto chápat. Poznali tím totiž čáry, které do světa zakreslili bohové, aby svět konstituovali. Žáci tedy našli na jedné straně, skrze člověka, cestu k bohům.

A potom shrnul učitel to, co žáci prožili, do jedné paradoxní věty, do věty, která dnes bude mnoha lidem připadat samozřejmě směšná, která však - a z toho, co jsem naznačil, vám to bude zřejmé - obsahuje hlubokou pravdu:

*Pohledná kostlivce
a uzříš smrt;
pohled do nitra kostí
a uzříš Vzkříšitele*

- toho, kdo probouzí člověka v duchu, bytost, která člověka uvádí ve spojení se světem bohů. V oné době se toho nedalo touto cestou nijak zvlášť hodně dosáhnout, něčeho však přece. A žákům přece jen svítla leckterá nauka o evoluci Země, jak probíhá přes různé metamorfózy. Právě tím, že se dokázali přenést do tohoto bytí člověka jako ducha, se naučili zřít daleko zpět do atlantských dob a ještě dále. A vskutku, mnohé, co tenkrát vlastně nebylo zapsáno či vytištěno, ale co si lidé vyprávěli o vývoji Země, pocházelo z takových poznatků, z poznatků vzniklých touto cestou. To bylo jedno z učení, která byla v této škole dáována.

Neméně zajímavé je i další učení. Toto učení bylo podáváno tak, že se prakticky poznávalo vyšší postavení člověka vůči zvířatům. Mohli bychom říci, že to, co se dnes mnohdy používá k všelijakým službám, které jsou dnes dokonce velmi ceněny, to bylo ještě i v 19. století známé právě takovým lidem, kteří se opírali o staré dobré tradice poznání. Lidé jsou dnes hrdí na to, že mají policejní psy, kteří dovedou sledovat stopy všelijakých nepravostí v lidském životě. Toto praktické použití v dávnějších dobách nebylo. Avšak schopnost například psů jdoucí tímto směrem byla známá ještě lépe než dnes a lidé věděli, že okolo člověka se nachází také jemnější substancialita než ta, kterou lidé vidí, kterou cítí čichem a podobně, a lidé věděli, že ke světu patří i něco jako takové jemné fluidum. Poznávali to jako takové zvláštní rozlišení tepelných proudění, spojených s všelijakými proudy, které byly považovány za elektromagnetická proudění, a čich psa byl dáván do souvislosti s těmito tepelně-elektromagnetickými prouděními. A žáci právě oné malé školy, o které vám vyprávím, byli na takové věci upozorňováni i u jiných zvířat. Byli upozorňováni na to, že tento smysl pro fluidum proudící světem je v živočišné říši velmi rozšířený. A pak se poukazovalo na to, že to, co se u zvířete vyvíjí směrem dolů, do hrubé hmoty, se u člověka vyvíjí nahoru do duševní oblasti.

Pohledte, jedna věc, které se v této malé škole učilo, je nesmírně zajímavá. Učilo se jí pomocí vnějších anatomických skutečností, ale bylo tím míněno něco hluboce spirituálního. Žákovi bylo řečeno: Podívej, člověk je mikro-kosmos. Ve své ústrojnosti imituje to, co se děje ve stavbě světa. - Člověk byl považován za mikrokosmos, za malý svět nejen s ohledem, řekněme, na látky, které v sobě nese, ale i s ohledem na děje, které se v něm odehrávají. Ba mnohé, co v něm plasticky existuje, bylo odvozováno z dějů ve vnějším světě. Velká pozornost tak byla věnována tomu, jak Měsíc prochází první čtvrtí, dosáhne úplňku,

poslední čtvrti a novoluní, jak Měsíc prodělá tímto způsobem osmadvacet až třicet fází. Člověk sledoval v kosmu tento průchod Měsíce fázemi. Sledoval přitom Měsíc v pohybu po jeho dráze. Díval se, jak ve svém pohybu kreslí své obraty, svých osmadvacet až třicet obrátů, a pak pochopil, že člověk má těchto osmadvacet až třicet obrátů v páteři, a pochopil, jak s těmito pohyby Měsíce a jejich silami souvisí to, co se v člověku embryonálně vytváří jako páteř. V utváření lidské páteře bylo spatřováno napodobení měsíčního pohybu během jednoho měsíce. A budeme-li mít lidskou páteř s jejími nervy (viz nákres nahoře), s osmadvaceti až třiceti nervy, které jdou do celého organismu, pak v těchto osmadvaceti až třiceti nervech lidé viděli obraz proudění, která Měsíc na různých stupních svých drah vždy vysílá na Zemi. V kostěných pokračováních obratlů viděli doslova zasahování měsíčních proudů. Zkrátka, v tom, co tu člověk v sobě má v podobě svých míšních nervů spolu s míchou, viděli lidé něco, co člověka váže ke kosmu, co ho s kosmem živě

spojuje. A to vše, co jsem vám nyní naznačil, bylo žákovi vštěpováno.

A pak byl žák upozorněn na něco jiného. Bylo mu řečeno: Pohleď, když se nyní podíváš na oční nerv, jak z mozku přechází do oka, vidíš, že se při přechodu do oka dělí na velmi jemná vlákna. Kolik tam je takových vláken? Takových vláken, která vedou z očního nervu dovnitř oka, je zase tolik, kolik je nervů vycházejících z míchy, to znamená osmadvacet až třicet. Z mozku tedy vede přes oční nerv do oka taková malá míšňí ústrojnost (viz nákres dole). Člověk, řekl učitel žákům, obdržel tuto třicetičlennost míšňí nervové soustavy od bohů, kteří v pradávných dobách formovali jeho bytí. On sám si však ve svém oku, jímž se dívá na smyslový svět, vytvořil její obraz; tady vpředu v ústrojí hlavy si vytvořil obraz toho, co z něj udělali bohové.

A pak byl žák upozorněn na následující věc: takový je vztah míšňí ústrojnosti a Mesíce. Ovšem na základě zvláštního vztahu Mesíce ke Slunci má rok dvanáct měsíců a z lidského mozku vychází dvanáct nervů do různých částí organismu, dvanáct nejhlavnějších mozkových nervů. V tomto ohledu je člověk ve své ústrojnosti hlavy mikrokosmem, pokud jde o poměr Slunce k Měsíci. V utváření člověka se projevuje imitace dějů odehrávajících se venku v kosmu.

A žák byl zase upozorněn na to, že ve své hlavě v očním nervu, tedy třicetičlenností očního nervu při jeho vstupu do oka, napodobuje měsíční ústrojnost páteře. Z mozku vychází dvanáct nervů. Ale zase, prozkoumáte-li u mozku zejména onu partii, která vysílá čichový nerv do nosu, ukáže se skutečnost, že tam v té malé části mozku je napodobován celý velký mozek. Tak jako je v oku napodobována míšň-nervová soustava, je v čichovém orgánu zase napodobován celý mozek, když čichový nerv vede k nosu ve dvanácti částech, dvanácti svazcích. Takže pokud budeme mít tady míchu a hlavu (viz nákras dole), pak má člověk tady vpředu skutečného malého člověka. A potom byl žák upozorněn na to, že tento malý člověk je anatomicky jen naznačen. Ono to srůstá a ukázat to může

jen minuciózní anatomické zkoumání. Ono to srůstá, a přesto je to tak. Zato se to však se zvláštní zřetelností utváří v astrálním těle. A protože jinak je to jen naznačeno, nemá k tomu člověk v obvyklém životě přístup. Může si však přístup k tomu osvojit. - A zrovna tak, jak byl žák poučen o tom, jak prožívat nitro svých kostí, byl poučen i o tom, jak živě prožívat tuto zvláštní partii. Vidíte, že se zde objevuje něco jiného, něco, co je skutečně celému západnímu nazírání podobnější než to, co bývá často přebíráno z orientu. Také orient má ono koncentrování se na kořen nosu, koncentrování se na bod mezi obočím (tak se udává to místo). Ale ve skutečnosti je to koncentrování se na onoho malého člověka, který je tady uvnitř a který je pojímán astrálně. A je-li pojímán astrálně, je-li meditace skutečně utvářena tak, že člověk něco pojímá v oblasti, která tím byla označena, pak je to, jako bychom v oné oblasti chtěli vnitřně, jakoby embryonálně vytvořit malého člověka. Tento návod obdržel žák v oné malé škole: skutečně jakoby embryonální vytvoření malého člověka v silně koncentrované myšlence.

U žáků, kteří k tomu měli schopnost, se tak vytvořil dvoulistý lotosový květ. Pak jim bylo řečeno: zvíře ty věci vytváří směrem dolů k tomu, co je tepelně-elektromagnetickým fluidem. Člověk vytváří to, co zde má sídlo a co se v hrubých rysech objevuje jen jako čich, do čeho však zasahuje schopnost, činnost oka, člověk to vytváří v oblasti astrality. Tím však získává schopnost nejen sledovat ono fluidum, nýbrž vyvolávat ustavičné vzájemné působení s astrálním světlem a vnímat dvoulistým lotosovým květem, co člověk neustále po celý svůj život vepisuje do astrálního světla. Pes cítí svým čichem jen to, co zbylo, co tu je. Člověk postupuje jinak, když se pohybuje svým dvoulistým lotosovým květem; i tehdy, když jím vnímat nedokáže, vepisuje ustavičně všechno, co je v jeho

myšlenkách, do astrálního světla. Zření mu pak dává jenom schopnost, aby to, co vepisuje, také sledoval, vnímal, a spolu s tím vnímal i další věci, zejména pravý rozdíl mezi dobrem a zlem. Tímto způsobem se skutečně zachovaly dozvuky pradávných moudrostí, které byly ve svých rudimentech dosud také prakticky vyučovány. A to nám ukazuje, co všechno se vlastně ztratilo pod vlivem materialistických proudění, která pak začala nejsilněji působit okolo poloviny 19. století. Takové věci, jak jsem vám je naznačil, byly totiž, přinejmenším do jisté míry, v jistých, ovšem velmi osamělých a poustevnícky žijících kruzích pociťovány a vědělo se o nich. A v nejrůznějších oblastech vyplývaly z takových základů poznatky, které později nebyly vůbec brány v úvahu a po nichž dnes zase mnoho lidí touží. Avšak vzhledem k hrubým metodám, které dnes panují, nejsou prozatím tyto poznatky pro vnější vědění znovu dosažitelné.

Na to, co v onom malém kruhu učitel takto podával žákům, navazovalo ovšem zcela určité učení. Žáku bylo řečeno, že bude-li používat tento orgán, který je čichovým orgánem pozvednutým do astrálního světla, potom pozná pravou látkovost všech věcí, pravou hmotu. A pozná-li nitro své kostní soustavy a tím vpravdě skutečnou geometrii světa, způsob, jakým do světa vepisují síly bohové, potom pozná, co jako forma působí ve věcech.

Chceš-li tedy poznat křemen co do jeho hmoty, bylo řečeno žákovi, pak se na něj podívej dvoulístým lotosovým květem. Chceš-li poznat, jaká je jeho krystalická forma, jak je látka zformována, musíš tuto formu chápat z kosmického hlediska, pomocí toho, co můžeš pochopit, vstoupíš-li živě do nitra své kostní soustavy. - Anebo bylo žákovi řečeno: Budeš-li používat svůj orgán hlavy, pak poznáš, jaká je látková povaha rostliny. Když se naučíš prožívat nitro své kostní soustavy, poznáš, jak roste určitá rostlina, proč má ten či onen tvar listů, proč tím či oním způsobem rozvíjí květy.

Všechno, co je formou, mělo tedy být pojímáno jedním způsobem a všechno, co je látkou, způsobem druhým. A je opravdu zajímavé, že vrátíme-li se až k Aristotelovi, zjistíme, že se u něj u všeho, co existuje, rozlišuje

- to se ovšem v pozdější době učilo jen ryze abstraktně

- forma a hmota. To se ale v proudě, který přišel z Řecka do Evropy, učilo zcela abstraktním způsobem, takže si člověk vlastně zoufá nad abstraktností, s níž jsou tyto věci v knihách představovány už během celého středověku, a zvláště pak v novověku: tady už to není jen k zoufání, tady je to přímo k pláči, jak jsou ty věci popisovány. Vrátime-li se však k Aristotelovi, zjistíme, že u něj tyto formy skutečně vycházejí z takového prožívání - jenom to zase bylo přeneseno do Asie - a z tohoto skutečně vnitřního vhledu do věcí, který prostřednictvím orgánu hlavy vidí to, co Aristoteles nazývá u věcí hmotou.

Ovšem vnitřní, z akašické kroniky vycházející poznání toho, co se v Řecku učilo jakožto filosofie, poukazuje na něco, co jsem samozřejmě mohl naznačit jen zcela vnějším způsobem ve svých *Záhadách filosofie*, kde jsem ukázal, jak Aristoteles je naprosto toho názoru, že u člověka forma a hmota splývají, hmota je forma a forma je hmota. Najdete to v mém pojednání o Aristotelovi v *Záhadách filosofie*.

Aristoteles to ale učil ještě úplně jinak. Aristoteles učil: Přistoupíme-li k nerostům, prožíváme formu především prožíváním nitra bércových kostí, hmotu pak prožíváme oním orgánem hlavy. Obojí je daleko od sebe. Člověk je udržuje od sebe, formu a hmotu; u minerální říše krystalizace. Pokud si však člověk vezme rostlinu, prožívá formu prožíváním nitra své stehenní kosti; hmotu opět oním orgánem hlavy, tedy dvoulístým lotosovým květem. Už se to k sobě přibližuje. A prožívá-li člověk zvíře, prožívá formu prožíváním nitra kostí předloktí, hmotu pak zase orgánem hlavy - nyní už je to velmi blízko u sebe. A prožívá-li člověk člověka samotného, prožívá formu prožíváním nitra kosti pažní, která oklikou přes utváření řeči souvisí s mozkem samotným. Několikrát jsem o tom

hovořil právě při uvádění eurhythmie. Dvoulistý lotosový květ se tu spojuje s tím, co z nitra kosti pažní vede k mozku. A člověk zejména v řeči už neprožívá druhého člověka jako rozděleného na formu a obsah, nýbrž jako jednoho člověka co do formy i obsahu.

Vidíte, v této konkrétnosti existovalo toto učení ještě za Aristotelových dob. A jeho stopa tu byla, jak jsem říkal, až do 19. století. Je tu skutečně propast. Ve čtyřicátých letech 19. století se tyto věci v podstatě ztratily. Je tu propast do konce 19. století, kdy prostřednictvím Michaelovy doby mohly být tyto věci opět nalezeny. Tehdy však lidé, když překračovali tuto propast, překračovali vlastně určitý práh. A u tohoto prahu stojí strážce. A lidstvo ho zprvu nemohlo současně pozorovat, když kolem něj v letech 1842 až 1879 přecházelo. Pro svoje dobro se však nyní musí ohlédnout a strážci věnovat pozornost. Neboť nevěnovat mu pozornost a jen tak si žít do dalších století, aniž by mu byla věnována pozornost, to by vedlo k nejkrajnější pohromě lidstva. O tom bychom mluvili dále zítra.

Dornach, 12. ledna 1924

GA 233a